

RADIM BRÁZDA

## KUDY LÉTÁ SOVA\*

### 1. Laudatio

Slavíme-li Den filozofie, měli bychom mít alespoň přibližně jasno, čemu může být dnešní *laudatio* věnováno. Pokud bychom začali s falešnou poctivostí a vskutku zgruntu, mohlo by se nám stát, že bychom ustrnuli hned na počátku, a to u pouhé rekapitulace toho, co vůbec filozofie je. Ne že by toto zastaveníčko nebylo zajímavé, naopak. V souladu se snahou o neustálou korektivní sebereflexi vycházejí ve filozofii rekapitulačně orientované knihy s názvem *Co je filozofie?* stále, tedy i dnes, a připomínají dostatečně širokou škálu charakteristik, mínění a názorů na to, co filozofie je a čím se zabývá. Poslední výbor uvedeného druhu, který doputoval až ke mně (od Rolfa Elberfelda: *Was ist Philosophie?* Reclam, Stuttgart 2005), shrnoval značné množství názorů, charakteristik a definic filozofie v časovém úseku od Homéra po Derridu. Abychom však nezačínali až příliš od lesa a nezůstali stát hned na výchozím bodě, předpokládám, že zde shromáždění „gratulanti“ o filozofii jistou představu mají nebo ji získávají. Z tohoto důvodu se přes zábavné sebeidentifikace a definice přenesu a v několika volně propojených poznámkách naznačím jiné skutečnosti, jež snad budou lépe vyhovovat požadavku dnešního *laudatio*, byť se možná někomu bude zdát, že v některých chvílích přejdu od *laudatio* téměř k *lamentatio*.

Nejprve se krátce zmíním

- 1) o místech, kde filozofická sova moudrosti také létá, ale my to nevíme, protože jasná a slavná záře filozofických center přesvětluje regionální cesty, o jejichž existenci nemáme mnohdy ani tušení, dále
- 2) o současné prezentaci filozofie na veřejně přístupné (elektronické) agoře, tedy: o tom, co vše je na této agoře za filozofii vydáváno a to na příkladu Česka, a
- 3) kde se můžeme s filozofií setkat, kde dnes hledá filozofie (jež se odmítá spokojit s diskurzem uzavřeným do sebe) partnery pro utváření revitalizačních a omlazujících aliancí a jaká témata se ve filozofii objevují se vzrůstající frekvencí.

---

\* Text přednášky prosloušené u příležitosti Dne filosofie 16. listopadu 2006.

Metaforicky vyjádřeno, kudy a kam dnes létá filozoficky stále ještě nesmrtelná sova.

## 2. 1000 a 1 sova

Jednou z nepřímých pobídek k tomuto tázání mi byla téměř tisícistránková kniha *1000+1 filmů, které musíte vidět, než umřete*<sup>1</sup> – kterou jsem inkasoval jako naturální honorář za doslov k populárně filozofické knize. Položil jsem si otázku, zda by mohla vzniknout kniha 1000+1 filozofických otázek (možná by jich stačilo 100, možná 10), s nimiž by se měl filozof setkat, které by si měl položit, než bude uložen k věčnému odpočinku. Říkám otázek, neříkám odpovědí, protože se zdá, že „filozofický problém“, jenž by mohl být zařazen do pomyslného zlatého výběru, poznáte podle toho, že nemá konečné řešení, má pouze své dějiny. Jinými slovy, tázal jsem se, jaký může být akční rádius naší pomyslné sovy a kdo by podobný soupis sestavil. A tomu lze rozumět několika způsoby: geograficky, problémově či aliančně.

Při pouhém pročitání soupisu 1000+1 filmu, jsem odkryl mnohé klenoty světové kinematografie – editor je shodou okolností doktorandem filozofie na Harvardu. Zjistil jsem, že mnohé žánrově zdánlivě neotřelé či bombastické náměty jsou již letité a nezřídka pocházejí z tzv. (dříve pro nás) periferních kinematografií, a i na pomyslné periférii – měřeno vzdáleností od hollywoodského centra cinematického motoru – byly mnohé náměty pozoruhodným způsobem zpracovány, ztvárněny a nezřídka zřejmě i zformovány. Paralelní cinematická sova, která je oproti filozofické družce sovím batoletem, měla a má značný geografický rádius (od Japonska přes Koreu, Indii, Čínu, Belgie, Finsko, Brazílii až do země nejvýkonnějšího cinematického motoru – USA). I když mně tam chyběla neopakovatelná trojice vrcholné bulharské kinematografie *Čas násilí*,<sup>2</sup> *Kozí roh*<sup>3</sup> a *Zloděj broskví*<sup>4</sup>.

Co bychom odkryli v nepoměrně delším časovém úseku my, pokud bychom sestavili podobnou knihu? A o kolik by se zvětšila, kdybychom do ní zařadili díky různorodosti autorů i dílka dosud běžnému abonentovi filozofie neznámá? A co kdyby do ní každý z mnoha autorů<sup>5</sup> chtěl prosadit (a jistě poprávu) svou „bulharskou triádu“? Filozofové z jakých zemí by participovali na podobném projektu?

Vzpomenu-li zde mírně ironizující vytyčení tzv. hlavních filozofických center a pomyslných intelektuálních os, počínající u „Oxbridge“ (univerzity od Oxfordu po Cambridge) + pár univerzit na západním a východním pobřeží Severní Ameriky, několik úctyhodných univerzit v Německu, dále Paříž a univerzitní osa Tokio

<sup>1</sup> Steven Jay Schneider a kol. autorů. Praha: Volvox Globator 2006. Tištěno v Číně.

<sup>2</sup> *Vreme na nasilie* (1988), režie Ljudmil Stajkov.

<sup>3</sup> *Kozijat rog* (1972), režie Andonov Metodi.

<sup>4</sup> *Kradecat praskovite* (1966), režie Valo Radev.

<sup>5</sup> Zde jich je kolem 60.

– Kjótó, pak by se zřejmě autoři rekrutovali z těchto regionů. Snadno by mohlo vzniknout přesvědčení, že klíčové filozofické výměny budou probíhat na těchto osách nebo těsně podél nich a sumu podstatných filozofických otázek – které by filozofové měli vidět a lépe i myslet, než zemřou - mohou dát dohromady filozofové z těchto centrálních regionů. Nebo se periferní filozof *musí* dostat do akčního rádia těchto osových linek? Musí? Existují ve filozofii pomyslné periférie a pomyslná centra? Je rozdíl mezi místy, kde se o filozofii nadměrně mluví, a místy, která jsou prostorem pro filozofické myšlení? A existuje takový rozdíl? A jak jej zjistit? V currentovaných časopisech, podle citačních indexů? Co se děje v jiných regionech a podél jiných os? Buenos Aires – Thule? Stockholm – Ulánbátar, Santiago de Chile – Sofie? Kapské Město – Kualla Lumpur. A měli bychom to vědět?

Nedávno vyšel i v českém překladu *Encyklopedický atlas filozofie*,<sup>6</sup> který mapuje historická centra vývoje filozofie. Dovedu si představit opravené interaktivní vydání s mapkami světadílů, s alespoň nejvýznačnějšími nynějšími filozofickými institucemi a katedrami filozofie. Ne proto, abychom tyto informace obsáhli, ale abychom o existenci takto rozšířeného vydání alespoň věděli – pro případ náhlé potřeby.

Možná bychom měli přesnější představu, odkud a kam mohou létat filozofické sovy.

V této sféře vykonávají intenzivní činnost představitelé tzv. interkulturní filozofie, kteří ovšem nepoužívají materiál mimoevropských či „periferních“ myšlenkových tradic jako očištný či spásný zdroj nebo důvod pro sebeanobení. Kromě jiného připomínají, že evropská filozofie sama je a byla předmětem studia – v Japonsku např. od roku 1868, kdy zde bylo zavedeno studium filozofie podle evropského vzoru. V současnosti jsou v Japonsku přeloženy téměř všechny primární texty evropské filozofie. O něco později začala recepce evropské filozofie v Číně (částečně v Koreji a Indii). Mimo-Evropané tedy pozorně sledují evropskou sovu. Za všechny snad uveďme alespoň jména: *Kitaró Nishida* (1870–1945); v Číně *Mou Čongsan* (1909–1995), který na základě rozsáhlých znalostí čínských textů znovupromýšlel základní otázky filozofie, s vlastním porozuměním děl Kanta a Hegela; v Indii *B. K. Matilal* (1935–1992). Ti všichni a mnozí další kombinují tradice bez ohledu na členění na centra a periférie. Interkulturní filozofové se pokoušejí o to, s čím systematicky začali např. zmínění filozofové.

Poslední kapitola v *Geschichte der Philosophie* Ernsta Sanvosse<sup>7</sup> má název *Filozofie v globálních časech*. Sova dnes létá i v interkulturní síti, která, jak se zdá, porušuje osovou souměrnost.

„Doba, kdy několik zemí, škol nebo myslitelů určovaly, co je filozofie, je navždy pryč. Ve spektru moderní filozofie má každá země, každý směr a každý myslitel své

<sup>6</sup> P. Kunzmann – F.-P. Burkard – F. Wiedmann: *Encyklopedický atlas filozofie*, Praha: Nakl. Lidové noviny 2001.

<sup>7</sup> E. R. Sandvoss: *Geschichte der Philosophie*, 2 Bde., Wiesbaden: Marix 2004.

*nezaměnitelné místo, jako hráči ve velkém orchestru – pokud přináší nové ideje, modely a koncepce.“*

Podobný pohled, jež do jisté míry konvenuje s pohledem G. W. F. Leibnize – jenž byl fascinován čínským myšlením<sup>8</sup> –, nás upozorňuje, že bez ohledu na diagnózu soumraku či svítání ve filozofii zřejmě startuje z mnoha míst více než 1000+1 sova. Tato situace však není prosta povrchních nebezpečí – o jednom z nich se zmíním v další části.

**Dílčí shrnutí:** soumračný let sovy nemusí být řízen z centrálních kontrolních věží, některé linky se hlavní věži nehlásí a ani se o to nesnaží, což neznamená, že neexistují, že se filozofie – jako styl myšlení – nemůže úspěšně pěstovat i periferně. Na některé otázky nemají centra lepší odpovědi než periférie.

### 3. Povrchní sonda do elektronické agory

Jak se dnes a v nynější situaci představuje filozofie ve veřejném prostoru u nás, v Česku, respektive co se za filozofii vydává a čemu všemu se říká filozofie? Chcete-li se dnes něco dozvědět o nějakém oboru, velmi často zvolíte nejsnazší způsob: Internet. Zajímalo mě, jak je filozofie (i *filosofie*) zastoupena na elektronické agoře v českém prostředí. Představím-li si, že bych o filozofii nic nevěděl, že bych byl po poznání toužící a elektronicky gramotný teenager nebo důchodce, mohl bych jednat následně: do vyhledavače *Google* zadám heslo „filozofie“ a vyčkám, co se stane. Kam sova zalétně nebo odkud přiletí a co přinese.

Pokud tuto namátkovou a neohlášenou kontrolu provedete, mohli byste získat představu, že filozofové jsou duchovně i psychedelicky orientovaní vegetariánští jogíni, čerpající vesmírnou energii; zjevuje se jim světlo pravdy morálního zákona, intenzivně se zajímají o fytoterapii, numerologii, eko-logos, konec lidstava, sebevraždu, k tomu využívají hnutí všelikých potencií, duchovní školy, moudrost východu, pár nahodile sebraných citátů, mumlají si mantry, synergeticky a krea-cionisticky se při hledání svatého grálu paktují s templáři a to vše na duchovních univerzitách bytí, kde se pod laskavým dohledem vesmírných lidí prakticky cvičí pro přežití probíhajícího finále posledního soudu. To vše obklopeno ještírky, salamandry, zvířátky, též posilováno omnipotentní kapacitou árijské moudrosti a zprávami od Matky Země.

Podobná situace se opakuje, hledáte-li naslepo filozofické časopisy (*Filozofický časopis* a *Pro-Fil* se mezi přehrší ostatních krčí jen nenápadně) a stav věcí vystihuje slogan jistých „filozofických“ stránek: *lehké zabředávání do lehké filozofie při hledání lidské identity*. V obou případech se pohybujete cca v 95% v rozsahu triády *náboženství – ezoterika – tajemno*. Zdá se, že sova na elektronické agoře doletěla hodně daleko, nebo snad lépe: že na elektronické agoře nastal řádný

<sup>8</sup> Např. v *Neue Abhandlungen über den menschlichen Verstand*, Hamburg: Felix Meiner 1971, s. 384.

soumrak – což, jak víte, je optimální situace pro vzletnutí sovy z hegelovského chovu.

Nebo se změnila situace a právě tyto disciplíny, předhánějící se v mentální jurodivosti, jsou další podobou filozofie? Co by se stalo, kdybychom vzali vážně tu podobu filozofie, která je za filozofii ve zcela demokratickém virtuálním prostředí vydávána, a začali zde na katedře pěstovat salamandry a měnit strukturu studia dle vzoru prezentovaného o pár řádků výše v uvedené, nadsazené zkratce? Mohlo by se to zdát úsměvné, ale pod názvem *filozofie* se v tomto prostředí skrývá společný koš, do kterého se bez ladu a skladu vhodí vše, co kdo za filozofii považuje. Je to názorná demonstrace úskalí Sandvossovy představy o vzájemně se obohacující filozofii v globálních časech. Primární obraz filozofie na elektronické agoře je tedy obrazem toho, co autoři za filozofii považují, bez ohledu na to, zda to filozofii je. Nebo došlo k radikální změně v této oblasti. Pak jsou katedry filozofie, včetně naší, Oxbridge či osy Tokio – Kjótó značně pozadu za současně hluboce duchovním, výše zmíněným triadickým trendem. V tomto slavnostním dni bych tradičněji orientovaným filozofickým centřům i periferiím popřál, aby jim podobné „zaostávání“ za tímto zábavným a snadno spotřebitelným, duchovně a sluncem v duši prosvětleným trendem dlouho vydrželo.

Zdá se, že sova by v této letové hladině mohla tápavým letem vpřed dosíci mnoha míst, na nichž již byla a z nichž se v zájmu sebezachování vzdálila.<sup>9</sup>

Aby se *laudatio* nezměnilo na pouhé *lamentatio*, pozorujme lety sovy i v jiných, našim představám o filozofii bližších oblastech.

#### 4. Diskuse, trendy, kontroverze, zájmy a filozofické praxe

Do kontrapozice vůči obrazu filozofie, který „netvoří“ filozofové, ale ti, kdož vybaveni výše uvedenými vlastnostmi okupují domény [www.filozofie.cz](http://www.filozofie.cz) (tedy domény, kde byste čekali vstup do světa filozofie),<sup>10</sup> můžeme postavit obraz filozofie, který lze sejmut z interních představení, jež inscenují samotní filozofové. Takto vzniklé navigační mapy pro filozofickou sovu jsou primárně určeny filozofům, ale jsou k dispozici rovněž veřejnosti, která pojme nedůvěru k „*lehkému zabředávání do lehké filozofie*“ – byť mnohé možné zájemce by závratná „hloubka“ výše zmíněných duchovních nauk mohla zcela odradit.

<sup>9</sup> Cassiodorus (485–580) členil ve svém spise *Institutiones divinarum et saecularium litterarum* – tedy *Úvodu do duchovních a světských věd* – filozofii na teoretickou a praktickou. Teoretickou filozofii tvořily filozofie přírodní, teoretická v užším slova smyslu (tedy aritmetika, musika, geometrie a astronomie) a pak filozofie božská. Zdá se, že slabé odvary božské filozofie se s odstupem času opět vydávají za filozofii, která na sebe upozorňuje nejhlasitěji.

<sup>10</sup> Doménu s názvem [www.filozofie.cz](http://www.filozofie.cz) okupují neznámé osoby bez uvedení jména a zvou na akce pořádané v Praze, stránky jsou dle údajů financovány ze soukromých zdrojů autorů a jsou obsahově velmi chudé.

Jaká témata nabízejí současné informativní přehledy o dění ve filozofii? Zmíním se o těch, které se objevují snad nejčastěji. Je přitom samozřejmé, že tradiční témata jsou věčně zelená a že v pomyslné rubrice *Filozofické novinky* mají své jisté místo Kant, Nietzsche či Heidegger a všechny tradiční filozofické disciplíny. Některé si vydobily – vzhledem k množství vydávaných knih – již před časem rubriku zvláštní: hermeneutika, fenomenologie, filozofie přírody, média/sémiotika, feministická filozofie, dekonstrukce, filozofie mysli, etika, filozofie v jiných zemích. Za pozornost stojí, že mezi oddíly filozofických novinek se objevují oddíly: antropologie, estetika, medicína, pedagogika, politika, náboženství, literatura, ekonomika, kultura, právo, psychologie, přírodní vědy, včetně oddílu vědecký výzkum. Zde naleznete knihy na pomezí filozofie a příslušné disciplíny a rozčlenění pak upozorňuje na alianční/koaliční ambice filozofie. O jejich autorství se dělí filozofové se speciálními vědci a stále častěji se objevují autoři vzdělaní ve filozofii a speciální vědě.

Udělejme si nyní přehled frekventovaných témat a diskusí, kterým byla v časopise *Information Philosophie* věnována pozornost v posledních šesti letech. Čemu byla a je věnována nepřehlédnutelná pozornost:

A) *Neurofilozofie* – začala filozofickým zkoumáním psychofyzického problému (tělo-duše), spojuje výsledky neurověd s filozofickými pojmy. Dnes je považována za samostatnou disciplínu s interdisciplinárním polem problémů mezi filozofií a neurovědami (afektivní neurověda, behaviorální ekonomie, neuroekonomie), využívající transdisciplinární metodiku. Filozofické teorie vztahuje přímo k neurovědeckým poznatkům a v ideálním případě je operacionalizuje – sama je současně přístupná neurovědeckým, popřípadě empirickým zkoumáním. Paralelně zkoumá interní logickou konzistenci a ontologické a epistemologické implikace neurovědeckých pojmů a závěrů. Např. v součinnosti s etikou (*neuroetika*) zkoumá neuronální koreláty morálního rozhodování, smýšlení a jednání. Neurofilozofie nevystupuje jako pouhé interdisciplinární „sčítání“ a porovnávání neurovědeckých a filozofických výsledků, nýbrž jako systematické a disciplinované spojení neurověd a filozofie podle pevných metodických pravidel. Mnozí jistě ví, že pojem pochází od *P. Churchlandové* – stejnojmenná kniha vyšla r. 1986 a *J. Eccles* se podobnými tématy zabýval v práci *Já a mozek* z r. 1977. V obou případech šlo o pokus nalézt neurovědecky inspirované řešení klasického psychofyzického problému. Někteří badatelé spojují počátek neurofilozofie již se zkoumáním *W. Wundta* na konci 19. století; zmínit bychom mohli i práce *M. Merleau-Pontyho*, věnované vnímání a chování, popř. fenomenologicky orientované neuropsychiatrické studie *Strausse* a *Goldsteina*.

*Témata neurofilozofie*: determinace a svobodná vůle, vztah mozku a vědomí, osobní identita, neurofenomenologie, neuronální koreláty vědomí, vztah vnímání a mozku, vztah příčiny a důvodu, neuronální determinace a svoboda; příčiny a důvody – jejich rozlišování a debata kolem fyzikalismu a svobody vůle; empirické poznatky o svobodné vůli a změna obrazu člověka. Vedou se diskuse o tom,

co filozofům nabízí výzkum mozku – např. ve spojení s úvahami o svobodné vůli, kam sahají v této oblasti argumenty vědců zkoumajících mozek, jak „produkuje“ mozek vědomí, jaké jsou hranice fyzikálního vysvětlení. Neurologický pohled se upírá na analýzu vnímání a zkoumání statusu sekundárních kvalit. Vyhodnocují se neurovědecká zkoumání emocí – zkoumá se racionalita emocí, pocitů; zkoumají se neuronální koreláty hodnotících a rozhodovacích procesů, debaty jsou věnovány *kompatibilismu*, který se pokouší propojit deterministický obraz světa s přijetím svobodné vůle; stále znovu jsou v této souvislosti pokoušeny a přezkoumávány teorie racionality a opakovaně se klade otázka, zda může výzkum mozku vysvětlit lidského ducha/mysl; *zkoumání metavůle/metarozhodnutí*.

B) Témata *politické a sociální filozofie*: výzvy a úskalí kosmopolitismu, globálního humanismu, globálního egalitarismu, skeptické diskuse o univerzalizmu (téma lidských práv, zájmy lidstva apod.), úvahy o perspektivách EU a problémy demokratické reprezentace, *zkoumání míru* se již opět uvádí jako filozofické téma; zjistíte, že filozofové vstupují například do debat o zdůvodnění bezpodmínečně garantovaného minimálního příjmu v rámci sociálního státu – BIEN (*Basic Income European Network*); stále přítomné příspěvky na téma spravedlnost – včetně úvah o utilitaritě spravedlnosti či přílišné symbolicitě v politické sféře; téma střetu kultur či lehce bizarní téma předložené židovským filozofem Avishai Margalitem, podle jehož názoru je výhradní identifikace s vlastními lidmi (miněno *národem*) již sama nemorální.

C) Výkony *interkulturní filozofie*: vycházejí z obligátního předpokladu, podle něž filozofie má více vzájemně nezávislých kořenů a směrů rozvoje (v Evropě, Africe, Americe, Číně, Indii), interkulturní filozofie se orientuje na problémy reference a významu v interkulturním dialogu, metodicky neprivileguje žádný pojmový systém a pojmovou konkordanci, reprezentuje názor o nezbytnosti jiného obrazu o utváření a koncipování dějin filozofie; nehovoří se již jen o neevropských filozofiích – jejich představitelé promlouvají i o evropské filozofii. Interkulturní dialog je ve filozofii doprovázen čtyřdimenzionální hermeneutickou dialektikou, která spočívá 1) v sebeporozumění Evropy, 2) evropském rozumění ne-evropským kulturám, náboženstvím, filozofii, 3) sebe prezentaci neevropských kulturních kruhů, jejichž účastníci sami představují vlastní kulturu (filozofii) a nepřenechávají to jiným, 4) rozumění Evropě prostřednictvím mimoevropských kultur (Evropany jistě již nepřekvapí, že se dávno stali předmětem interpretace).

Bližší představu o aktivitách interkulturních filozofů lze získat na www stránkách *Wiener Gesellschaft für interkulturelle Philosophie* (WiGiP, od 1998; <http://www.univie.ac.at/WIGIP>), popř.: *Gesellschaft für interkulturelle Philosophie* (GIP, <http://members.aol.com/GIPev/welcome.html>).

D) Jeden z největších diskusních korpusů tvoří *bioetika*, což konvenuje s vyostřeným zájmem o bioetiku, která se v posledních letech stává v zemích Evropské unie součástí administrativního řízení v zásadě jakýchkoli vědeckovýzkumných

projektů; velmi často se objevují témata zkoumání *biofaktů* na pomezí přírody a techniky; předmětem diskusí je morální status lidské přirozenosti; stále častěji jsou filozofové členy bioetických komisí. Běžně dostupné jsou informace o bioetice např. v Japonsku; zkoumána jsou témata *alokační etiky*: etiky přerozdělování (rozdělovací spravedlnost – v oblasti lékařství, transplantace a dárcovství orgánů, výběr pacientů, otázky přežití etc.); součástí bioetiky jsou *etika závislosti*, *etika budoucnosti* či etické problémy *nanotechniky*.

E) Evidentní je snaha uvést na filozofickou agoru i jiné meisterdenkery než ty, na něž jsme si již zvykli jako na vždy a stále přítomné: objevují se tak profily a rozhovory s filozofy z Latinské Ameriky (Humberto R. Maturana, Enrique Dussel, Nicolás Gómez Dávila, Leopoldo Zea, Arturo Andrés Roig, Carlos Cullen), z anonymity pomalu vystupují filozofové z Austrálie: za všechny a čerstvě snad empirický metafyzik a filozofický ikonoklast John Anderson – Skot působící v Austrálii; David Malet Armstrong; objevují se přehledové studie o filozofii v Rusku, Španělsku.

F) Objevují se informace o nových či lépe snad speciálnějších filozofických disciplínách, za některé: *geofilozofie* – zkoumání vztahů filozofie a věd o zemi, kritická geografie či geopolitika. Pojem geofilozofie použil 1929 poprvé Heideggerův současník Eugen Diesel – syn vynálezce dieselového motoru); *teleosémantika* – varianta naturalistické sémantiky, její ambicí je určit s pomocí vocabuláře přírodních věd, co jsou obsahy mentálních epizod a významy znaků, a to na subjazykové a částečně i jazykové rovině. Teleosémantika předpokládá, že znakům a jistým stavům organismů lze připsat reprezentationalistický obsah, a tím udáváme skutečnou funkci těchto stavů.

G) Nepominutelné jsou živé informace ze sféry filozofických kaváren, filozofických dílen a především *filozofických praxí* a psychoterapií (nejvíce snad v Německu a Švýcarsku), včetně pravidelných kongresů. Jsou např. zřizovány *instituce filozofické péče o duši* na odděleních neurologie, kardiologie, onkologie – vyhodnocují se terapeutické efekty, vedou se diskuse o budoucnosti filozofických praxí.

H) Masivní a permanentní pozornost je věnována *výuce filozofie*, od druhého stupně základních škol – filozofie pro děti, pro mladistvé – po VŠ studium a vzdělávání dospělých; didaktika výuky etiky a filozofie, odkazy na používání filmu jako filozoficky didaktického média – včetně úvah o krizi ve výuce filozofie a etiky na školách a permanentních návrhů na zlepšování výuky; informace o činnosti pracovních skupin programu „Filozofovat s dětmi“.



### **Závěr**

Pohled na dění ve filozofii, který zprostředkovávají sami filozofové, je uklidňující, neboť naznačuje, že míst, kam a kudy může létat a létá filozofická sova (za všech atmosférických podmínek), je nespočet. Uklidňující i tím, že plasticita filozofického myšlení je zatím stále nevyčerpatelná a je napájena z prozatím stále obnovitelného interního zdroje, kterým je rozum.

### **WHITHERWARD THE OWL FLIES**

The text is a transcript of lecture which the author presented on The Day of Philosophy. It consists of three main parts. The first part describes the possible relations between prominent philosophical centres and regional philosophical activities. The second part pays attention to the ways of presentation of philosophy on the electronic agora in Czech Republic. The last part outlines the most frequented themes in contemporary philosophy (from neurophilosophy to philosophical practice).

